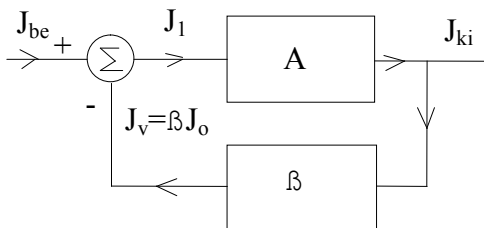

1. Fejezet

Visszacsatolt erősítők

A visszacsatolás célja: az erősítő paramétereinek igények szerinti megváltoztatása.

A visszacsatolás elve (a J "jel": vagy feszültség, vagy áram):

$$J_{ki} = A J_1$$

$$J_1 = J_{be} - J_v = J_{be} - \beta J_{ki}$$

$$J_{ki} = A(J_{be} - \beta J_{ki})$$

ahonnan:

$$A^* = \frac{J_{ki}}{J_{be}} = \frac{A}{1 + A\beta} = \frac{A}{1 + H}$$

ahol: $H = A\beta$

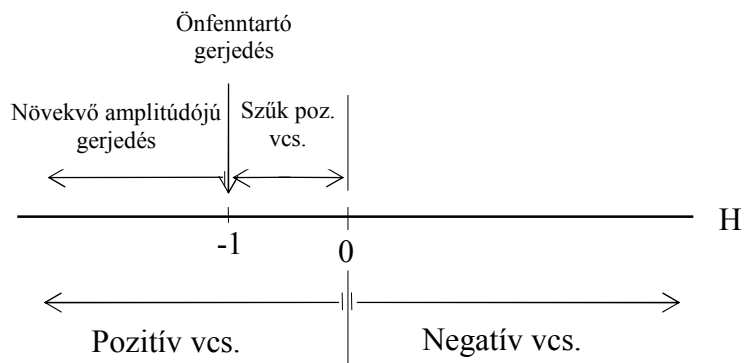
Elnevezések:

nyílt hurkú erősítés: $A = J_{ki}/J_1$

zárt hurkú erősítés: $A^* = J_{ki}/J_{be}$

hurokerősítés: $H = A\beta$

A visszacsatolás minőségileg különböző esetei:

Stabil az erősítő (nem gerjed), ha $H > -1$.

Instabil az erősítő (gerjed), ha $H \leq -1$.

Miért használunk csaknem mindig negatív visszacsatolást?

Az A^* -nak mint A és β függvényének teljes megváltozása:

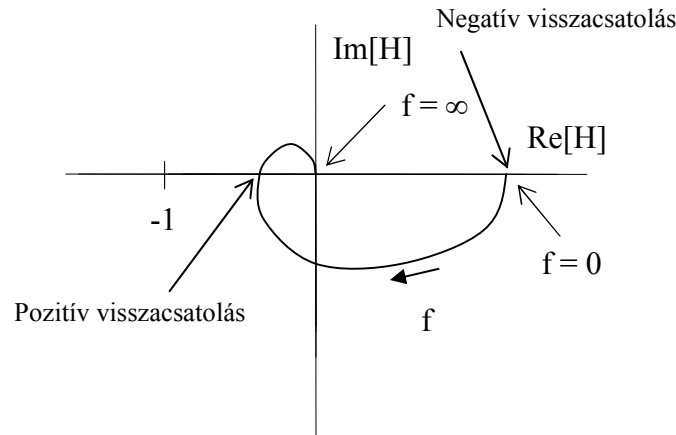
$$\Delta A^* = \frac{1(1 + A\beta) - A\beta}{(1 + A\beta)^2} \Delta A - \frac{A^2}{(1 + A\beta)^2} \Delta \beta$$

Bevezetve relatív hibákat:

$$\frac{\Delta A^*}{A^*} = \frac{1}{1 + A\beta} \frac{\Delta A}{A} - \frac{A\beta}{1 + A\beta} \frac{\Delta \beta}{\beta}$$

Eszerint a nyílt hurkú erősítés relatív hibája $(1+A\beta)$ arányában csökken, míg a visszacsatolás relatív hibája gyakorlatilag 1:1 arányban kerül át a zárt hurkú erősítés relatív hibájába. Ez az oka annak, hogy csaknem kizárólag negatív visszacsatolást használunk. (A negatív előjelet nem tudjuk kihasználni, mivel a relatív hibák előjele véletlenszerű.)

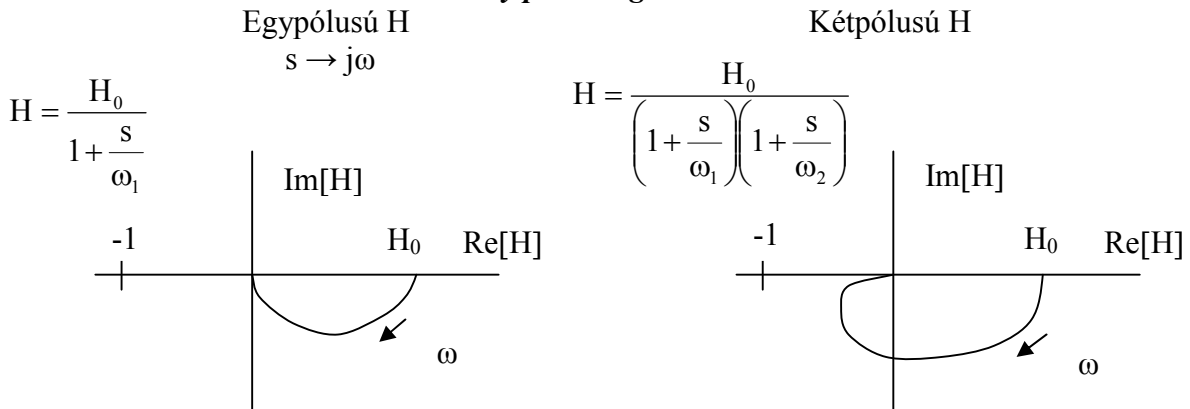
Negatív vagy pozitív visszacsatolásról akkor "jogos" beszélni, ha $H=A\beta$ valós mennyiség. Általában azonban A és β is komplex mennyiség, ezért a visszacsatolás szintén komplex, tehát frekvenciafüggő.

Visszacsatolt erősítők stabilitása

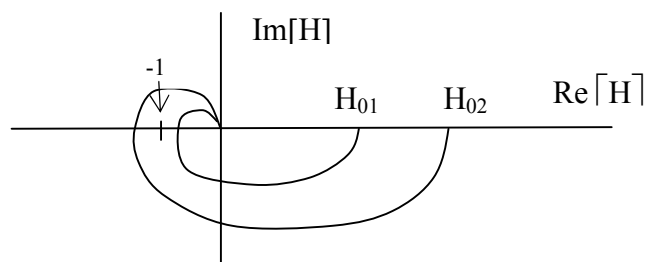
Az egy- és kétpólusú erősítők valós negatív visszacsatolással strukturálisan stabilok.

Nyquist diagramok

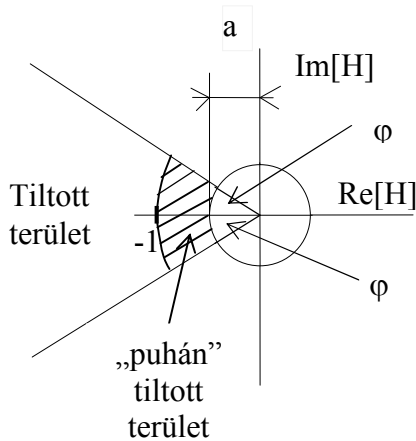

A görbék nem foghatják körül a -1 pontot és át sem mehetnek rajta, ezért strukturális a stabilitás.

A hárompólusú hurokerősítés a H_0 -tól függően körülfoghatja a -1 pontot (esetleg átmehet rajta), ezért itt (és a még több pólusú esetekben) feltételes stabilitásról beszélünk.

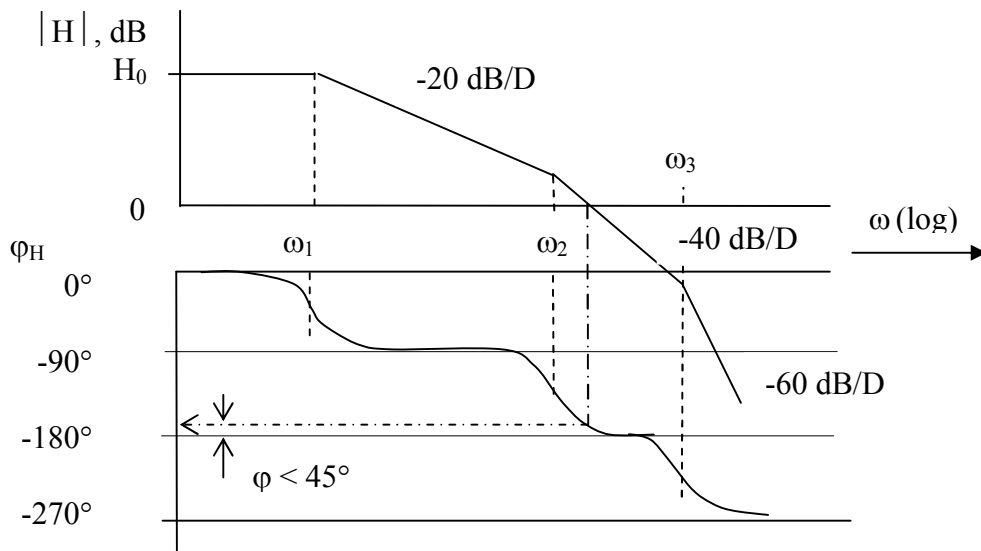
A stabilitási tartalék fogalma:

a: amplitúdó-tartalék
 φ: fázistartalék

Úgynevezett minimál-fázisú rendszerekben (a legtöbb visszacsatolás ide tartozik) elég az egyik tartalékot használni (a másik ebből meghatározható). Az erősítőknél többnyire a fázistartalékot használjuk.

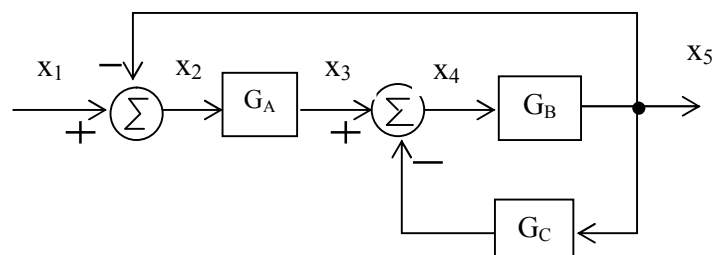
Fázistartalék meghatározása Bode-diagramon:

A Bode-diagram elhelyezkedése φ = 45° esetén.

MEGJEGYZÉS

Vizsgáljuk az adott tömbvázlat x_5/x_1 átvitelét! (Valamennyi átviteli tényező pozitív valós.)
 Ez a „hurok a hurokban” elrendezés.

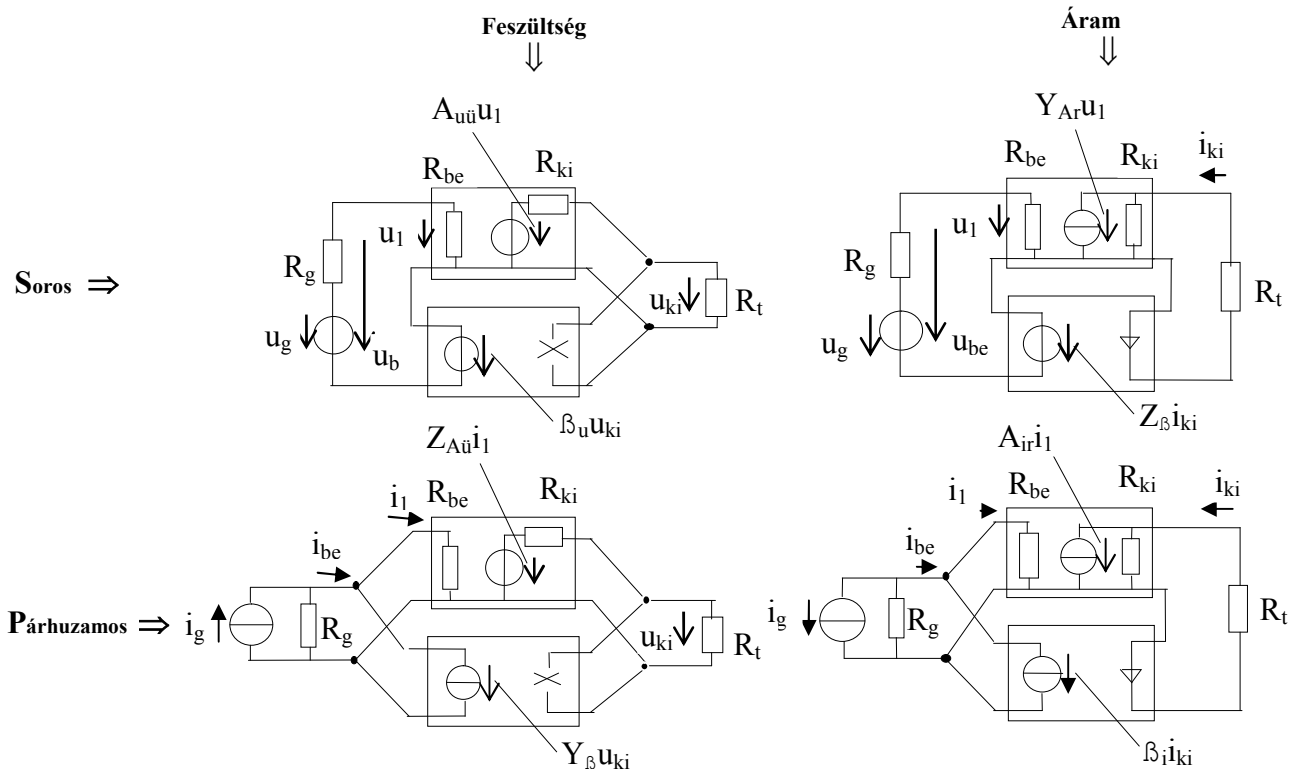

$$\frac{x_5}{x_1} = \frac{G_A \frac{G_B}{1 + G_B G_C}}{1 + G_A \frac{G_B}{1 + G_B G_C}} = \frac{G_A G_B}{1 + G_A G_B + G_B G_C}$$

Látszólag a stabilitás feltétele csupán: $G_A G_B + G_C G_B > -1$, vagy $G_B G_C > -1 - G_A G_B$ de a belső (G_B és G_C átviteli tagokból álló) huroknak önmagában is stabilnak kell lennie, aminek feltétele: $G_B G_C > -1$, tehát szigorúbb, mint az előző.

Az aszimmetrikus erősítők visszacsatolásának négy alapesete

(Az R ellenállások mindenütt helyettesíthetők a megfelelő Z impedanciákkal.)

Az ideális visszacsatoló tag jellemzői:

- Nem terheli az erősítőt;
- A visszacsatolt jelet ideális generátorként szolgáltatja;
- Egyirányú a jelátvitel.

A bemeneti különbségképzőt az összekapcsolás módja (soros) valósítja meg.

Például soros feszültség-visszacsatolás esetén: $u_1 = u_{be} - u_\beta$, ahol $u_\beta = \beta_u u_{ki}$. Ez a visszacsatolás azokra az átviteli jellemzőkre hat, amelyeknek definíciója a bemeneti feszültséget tartalmazza. Alkalmazva az általános esetre levezetett összefüggést, az átviteli jellemzők:

$$A_u^* = \frac{A_u}{1+H}; \quad Y_A^* = \frac{Y_A}{1+H}; \quad \text{de: } A_i^* = A_i \quad \text{és} \quad Z_A^* = Z_A.$$

$$\text{ahol: } H = A_u \beta_u \quad \text{és} \quad A_u = A_{u\ddot{u}} \frac{R_t}{R_{ki} + R_t}.$$

A bemeneti ellenállás:

$$R_{be}^* = u_{be} / i_{be} = (u_1 + H u_1) / i_{be} = (1 + H) u_1 / i_{be} = (1 + H) R_{be}.$$

(Ugyanez a bemeneti ellenállás számításmódja a soros áram-visszacsatolás esetén is. A párhuzamos visszacsatolásoknál pedig: $R_{be}^* = R_{be} / (1 + H)$.)

A kimeneti ellenállás:

Az általános definíciót alkalmazzuk: $R_{ki}^* = -\frac{u_{ki\ddot{u}}}{i_{kir}}$.

rövidzárás terhelés esetén a visszacsatolás nem működik.

Egyszerűsítő feltételezés: $R_g = 0$.

$$u_{ki\ddot{u}} = u_g \frac{A_{u\ddot{u}}}{1 + A_{u\ddot{u}}\beta_u} = u_g \frac{A_{u\ddot{u}}}{1 + H_{\ddot{u}}}, \quad \text{ahol } H_{\ddot{u}} = A_{u\ddot{u}}\beta_u.$$

$$i_{kir} = -u_g \frac{A_{u\ddot{u}}}{R_{ki}} \quad (\text{itt inaktív a visszacsatolás});$$

visszahelyettesítve a definícióba:

$$R_{ki}^* = \frac{R_{ki}}{1 + H_{\ddot{u}}}$$